Den norske
Rhododendronforening

Lapprosen

Medlemsblad Nr. 3/2006

9. Årgang

Lederen har ordet

Som nyvalgt leder i foreningen vil jeg takka for tilliten, og sammen med det nye styret håper jeg å bidra til en fortsatt god utvikling både på det sosiale plan og i den praktiske planteverden.

Vi skylder stor takk til avtroppende leder Pål A. Skagseth, for hans innsats i styret gjennom mange år. Takk til Aud Danielsen og Anne Arnesen som også fratrer styret dette år. Vår redaktør for Lapprosen, Anne Tafjord- Kirkebø, har også takket av og ønsker å prioritere andre oppgaver i noen år fremmover. Vi takker henne hjertelig for en flott jobb. Når vi skifter ut så mange sentrale personer i foreningen i et og samme år, blir det en utfordring for oss i styret å sikre kontinuitet på alle plan, slik at dere alle sammen kjenner at foreningen lever videre i beste velgående.

Hagebesøk, reiser i inn og utland, er en flott måte å komme sammen på, det gir både faglig og sosialt utbytte. Noen er allerede i gang med å vurdere muligheten for en ny tur til neste vår. Styret har også en oppgave å redusere underskuddet på budsjettet, og min målsetting er å få balanse i driften i løpet av 2007. Dette er blant de saker vi vil ha fokus på. Den mest sentrale oppgaven er å videreføre medlemsbladet Lapprosen uten at det faglige nivået svekkes. Bladet er "limet" i organisasjonen, og for mange er det også den eneste kontakten de har med foreningen.

Nå er høsten kommet, i hvert fall om vi holder oss til kalenderen. Det er tid for å flytte rundt på planter, de trenger mer plass og bedre lys for å yte sitt beste. Det er lurt å være litt fremsynt og få utført flyttejobben før planten er blitt så stor at det trengs maskiner.

I alle fall, pass på ryggen og ikke slit deg ut. Det kan i blant være bedre å skjære ned og heller plante en ny rhododendron, det finnes mange å velge mellom, men husk at du har bare en rygg.
God høst til dere alle sammen!

Med vennlig hilsen
Jan Rune Hesjedal

Avtroppende leder Pål A. Skagseth får en "snopeboks" av Jan Rune Hesjedal

Innhold

Lederen har ordet 2
Rhododendron ripense eller *Rhododendron mucronatum* ? 4
Phytophthora ramorum 7
Med DnR til Danmark og Tyskland 8
Jubileumstur neste år 15
En reise i tordendrakens land, del 1 16
Årsmøtet: protokoll 21
Takk for årsmøtet 22
Planteimport fra Skottland 2007 23
Medlemsmøte RhodoVest 24
Da plantene fra Skottland kom 24
Hagebesøk på Stord 25
De store plantejegerne, del 6 26
Dagbokblad frå ein rhodoman, del 1 30
Høst i Sør 33
Rhodo-Øst fortsatt på vandring 34

Kan vi få din e-post adresse ?

For å spare porto, og for raskt å kunne komme i kontakt med våre medlemmer, hadde det vært fint om du som har og bruker e-post, sender din adresse til Bjørg S. Rasmussen, som administrerer vårt medlemsregister.
Denne oppfordringen gjelder uansett hvor i landet man har sin lokalforening. Ikke alle bruker data, og disse vil selvsagt få informasjon via posten. Men for dere som sender inn e-post- adresse, kan vi enkelt gi dere en påminning i forkant av møter og aktiviteter.

Send til: bjorgvar@online.no

Fotos:
Forsiden: *Rh. insigne*. Foto: Jan Rune Hesjedal Fra Jocumsens hage, Åbybro, Danmark
Siste side: *Rh.*'Abendrot', foto Gerd Jørgensen. Tenk, det stemmer: den blomstrer om høsten!

Neste nummer av Lapprosen kommer i februar 2007

Stoff til bladet må være redaksjonen i hende innen 25. januar 2007 og kan sendes til Gerd Jørgensen, Kirkeveien 33, 5072 Bergen eller bruk gjerne e-post til redaksjonen, se adresser siste side.

Bilder sendes helst på CD, eller etter avtale

Rhododendron ripense eller *Rhododendron mucronatum* ?

Per M. Jørgensen

Ved en tilfeldighet hadde 'Lapprosen' nr.2 og det svenske 'Rhododendronbladet' nr.1 (Fig.) for i år begge samme hvite asalea på forsiden. 'Lapprosen' kalte den *Rh. ripense* mens svenskene brukte navnet *Rh. mucronatum,* og den slags leder jo til spørsmål. Hva skal den egentlig hete?

I forklaringen til portrettet skriver Alkstrand at dette er *Rh. mucronatum* (Blume) G. Don som har mistet artstatus og da skal kalles *Rh. ripense.*

Dette er en sannhet med modifikasjoner, og egentlig er dette en atskillig mer komplisert historie som jeg vil forsøke å forklare her. Det er akkurat den blanding av nomenklatur (navngiving), systematikk og kulturhistorie som forvirrer også ekspertene, og som gjør at mange sukker dypt over navnsetting hos rhododendron.

La oss ta systematikken først. Den er relativt enkel til å være i denne delen av slekten, de såkalte japanske asaleaene (sect. Tsutsusi), men ikke desto mindre misforstått i mange år. I det sørlige Japan finnes det en vill art med rosafiolette blomster som iblant blir hvitblomstret, akkurat slik som røsslyng kan opptre med hvite blomster i albino-former, et mindre genetisk avvik som systematikere nå for tiden ikke tillegger større vekt og plasserer på formnivå.
Imidlertid er slike hvitblomstrete former oppsiktsvekkende og blir ofte tatt inn i dyrking. Dette hendte åpenbart med denne, og den ble populær i de japanske hager for mer enn 300 år siden og ble lagt merke til av europeerne som kom dit. Kaempfer, en av de første europeere som skrev om Japans planter, nevner den i 1712 som "Jedogawa- tsutsui", og hollenderne innførte den først til sine hager i Sørøst-Asia, hvorfra Burmann beskriver den (fra en hage på Java) som *Azalea rosmarinifolia* allerede i 1768. Senere (i 1819) kom den til Vest-Europa (antakelig fra Macao), og den ble kalt *Azalea indica* var. *mucronata* av Blume, pga. de tilspissete bladene.

Nå er vi allerede kommet over i den kompliserte delen, som gjelder navnesettingen, nomenklaturen. George Don som gjorde en oversikt over hageplanter i 1824, kjente ikke noen nærbeslektet art (og slett ikke dens opprinnelige ville opphav), og brukte navnet *Rhododendron mucronatum,* som den fortsatte å ha, siden det eldste vitenskapelige navnet ikke er brukbart i slekten *Rhododendron*, inntil man oppdaget det nære slektskapet til den ville arten som i 1908 var blitt døpt til *Rh. ripense* av den japanske botaniker Makino. Da noen oppfattet *mucronatum* som et kultivarnavn, ble den omdøpt til *Rh. ripense* 'Mucronatum', hvilket ikke er korrekt , da alle de eldre botanikerne behandlet den som om det var en egen systematisk enhet (art eller varietet), og den faktisk har et meget eldre japansk kultivarnavn 'Shido-yedo-gawa'.

Til dette kommer at denne populære plante også har vært brukt i det videre krysningsarbeidet, og der er flere liknende hageformer i Japan til dels med egne og andre kultivarnavn. Dette er en ytterligere komplikasjon i vårt tilfelle: er det sikkert at dette er samme plante på de to nevnte forsidene? Når man ser nærmere etter, er dette langt fra klart. Planten fotografert i Japan av Anne Tafjord- Kirkebø har blomster av en litt annen form med grønne ganeflekker, mens den som svenskene viser, antakelig er fotografert i en dansk hage, har svakt gulrosa flekker og en noe åpnere, flatere blomst. Den utenpå Rhododendronbladet er utvilsomt den albino-formen av *Rh. ripense* som med hell også har vært dyrket hos oss under navn av *Rh. mucronatum* (i Muséhagen i Bergen), som er det korrekte vitenskapelige navnet! (Hvis man vil gi den et sortsnavn i tillegg, så bør man bruke det gamle japanske.) Men planten utenpå 'Lapprosen' er nok en av de andre japanske kultivarene som jeg ikke har vært i stand til å navnsette sikkert, kanskje er det sorten 'Shiromanyo'.

Dette kan synes ikke å være mer enn av teoretisk betydning - med andre ord hårkløveri. Men vi vet ikke sikkert hvor hardføre de forskjellige kultivarene er, så derfor er det viktig å holde tungen bent i munnen når man snakker om disse plantene. Det gjorde jeg tydeligvis ikke da jeg sa til Anne da hun viste meg bildet fra Japan, at dette er hva som har vært kalt *Rh. ripense,* og som vi med hell har dyrket under navnet *Rh. mucronatum* i Muséhagen.
Nå skulle saken forhåpentligvis være oppklart.

Kilder:
Chamberlain, D.F. & Rae. S.J. 1990: Rhododendron subg.Tsutsui. *Edinburgh Journ. Bot.* 47,2.
Davidian, H.H. 1995: *Rhododendron species* IV. *Azalea*. London
Galle, F.C. 1985: *Azaleas*. Portland
Wilson, E.H. 1942: *The Azaleas of the old world*. Ann Arbor
Yamazaki, T. 1994: *A revision of the genus Rhododendron in Japan, Taiwan, Korea and Sakhalin.* Tokyo.

PS. Jeg har nylig i vårt lokale hagesenter sett akkurat den kultivaren Anne har fotografert i Japan, merket med det intetsigende navnet 'Japansk azalea - hvit', så denne typen er faktisk i handelen her i landet (importert fra Belgia), så vi får vel snart vite om den klarer seg her nord, til tross for den uklare navnsettingen. Det vil nok kreve atskillig mer arbeid å finne dens rette kultivarnavn.

Bildet: *Rh. mucronatum,* foto: Sven-Göran Alkstrand, fra baksiden av Rhododendronbladet nr 1, 2006, med *ripense* i det lille bildet, foto fra www.rhododendron.dk

Redaksjonens tips til skribenter i Lapprosen

Vi har lov å skrive med liten bokstav i vanlig tekst: **rhododendron**. Uhøytidelig kan vi også skrive **rhodoer, rhodo-entusiaster, rhodo-tur** og liknende. Nyere norske ordbøker anbefaler skriving uten h: rododendron.
Men så er det plantenavn. Her bruker vi ***Rh.* med kursiv**, ikke bare *R.* som jo betyr *Rosa,* som i *Rosa rugosa. Rh. lapponicum. Rhododendron lapponicum.*

I manus, håndskrift, gjelder understreking som kursiv, men ikke ellers. Ikke alt skal ha kursiv: hybridnavn skal rammes inn med: ' enkelt anførselstegn, f eks: *Rh.* 'Gartendirektor Rieger', **eller bare 'Gartendirektor Rieger'**
Rh. 'Berliner Liebe' (*Rh. insigne* x *Rh.*'El Alamein') med begge foreldrene, hvor den førstnevnte, ='moren', er en art, den andre, pollendonoren, en hybrid.
Rh. yakushimanum 'Koichiro Wada' viser at den er en seleksjon av *Rh. yakushimanum*, ikke en hybrid.
Men det er sjelden vi trenger å være SÅ nøye.

Phytophthora ramorum

Roger Karlsen har sendt oss denne meldingen om algesoppen som dessverre sprer seg i hele Europa. Siden planter blir forsøkt behandlet før salg, vil sykdommen ikke vise seg før etter lang tid hos de nye eierne. Lapprosen hadde i nr 3 2004 flere artikler om problemet.

Den 23.04.06 fikk jeg importert 400-500 stk *Rhododendron* fra Hackmanns Baumschule i Tyskland. Plantene importerte jeg på vegne av Fred Olsen i Hvidsten.
Den 25.04.06 fikk vi besøk av Mattilsynet for kontroll av mulig *P. ramorum*. Det ble tatt prøver av flere rhodoer med sykdomstegn.
Den 27.04.06 fikk jeg telefon fra Mattilsynet, med beskjed om at der ikke var funnet sykdomstegn i prøvene, og vi kunne begynne å plante.
Den 16.08.06 fekk jeg på ny besøk av Mattilsynet. Det ble tatt flere prøver av forskjellige navnesorter *Rhododendron* på plantestedet. Planter det var misstanke til ble avmerket på mitt plantekart. På *Rhododendron* som var testet og godkjent den 25/4, ble det nå påvist *P. ramorum*. Sykdomstegnene var de samme som ved første kontroll, samme plante, bare at de nå var flere og mer fremtredende. Mange planter hadde 1-2 visne grener.
P. ramorum vises ved at det blir sorte eller mørke brune felter på øvre del av en eller flere grener, også bladene får missfarge. Grenene visner og tørker, og så begynner en ny gren på samme måte.
Jeg har selv ca 300 stk *Rhododendron* på min eiendom og har aldri opplevd dette før. Alle importerte planter følges opp av meg, hvis misstanke om sykdom, taes de opp og destrueres.
På grunn av *P. ramorum* bad jeg Mattilsynet sjekke plantene med henblikk på andre sykdommer. Det ble funnet bladflekksopper som er umulig å bekjempe med kjemiske midler. Blader med sykdom må brennes.
P. ramorum er utbredt i USA. Den er kommet til Europa, nå også funnet i Danmark. Det forskes på å finne et preparat som fungerer mot *P.ramorum*.

Utdrag fra brev som Mattilsynet sendte Fred Olsen den 06.09.2006.
" Mattilsynet fikk den 05.09.06 melding fra Bioforsk Planteklinikk om at det er påvist *Phytophthora ramorum* i planteprøver av *Rhododendron* `Festivo`, `Kerstine`, `Laydy Anette de Tr`, Marsalla` og `Spring Variegated (Kontrollrapport nr.22842, Pinr. 144073) "
" De infiserte plantene av *Rhododendron* `Festivo`, `Kerstine`, `Laydy Anette de Tr`, Marsalla` og `Spring Variegated` i parken og hagen samt alle bladrester rundt de smittete plantene skal destrueres ved brenning, nedgraving eller leveres til kommunalt avfallsdeponi for destruksjon.
For å unngå spredning skal hageredskapene vaskes og desinfiseres etter bruk, og unødvendig tråkk i området bør unngås.
Det anbefales videre at det ikke skal plantes planter som er mottakelige for *Phytophthora ramorum* på stedet hvor de smittede plantene har stått før neste vekstsesong. "

Med DnR til Danmark og Tyskland 21. – 27. mai 2006

Sølvi Søfteland
Foto:Terhi Pousi

Har alle rhodomane vært nybegynnere? Audun Arne sin artikkel i Lapprosen nr.2/2004 var herlig lesning. Du verden som jeg kjente meg igjen! Og som "fersk" rhodoman har jeg nå vært på mitt første landsmøte i Den norske Rhododendronforening, og på min første utenlandstur i regi av foreningen. Begge deler noe jeg ser tilbake på med stor glede.
Men som i alle sammenhenger, skal man ha godt resultat, må det god planlegging til. Dessverre kunne ikke Pål A. Skagseth være med på turen, men hans frem-ragende opplegg ble praktisk og glitrende gjennomført av Thorolf Juvik godt assistert av Jan R. Hesjedal. Her var det ingen ting å klage på, så hygge og godt humør preget hele turen.
Haugen Buss Arendal skal også ha all ære for at alt gikk så bra. Harald Haugen stuet kofferter inn og ut av bussen hver dag med smil og godt humør.
For de av dere i Den norske Rhododendronforeningen som ikke har vært med på slike utenlandsturer, dere får min sterkeste anbefaling om å benytte sjansen neste gang. Her var så mye å ta med seg: plantekunnskapene til de andre deltakerne var formidabel, plantemangfoldet vi fikk se var fantastisk, spesielt "følgeplanter" til rhododendron, og ikke minst dette som kalles hagedesign. Her var mange ideer å ta med seg hjem til sin egen hage.
Helt til slutt har jeg ført opp navn og adresse til stedene vi besøkte, slik at hvis noen av dere skal på tur til Danmark eller Nord Tyskland, så bør dere benytte anledningen til å besøke disse stedene om dere er i nærheten.

Per O. Vestergård i Hjørring
For en start på turen! Selv om Vestergård sin hage ikke var særlig stor (ca.600-900 m??), så hadde han fått plass til det meste. Her var en stor plantesamling, nydelige plantetrau, lysthus, dam og flotte sitteplasser. Dette må være hagedesign på sitt beste! Som ellers i Danmark var det her brukt "høye" plantebed bygd opp av torvblokker og sten. Gamle "leggy" rhododendron var stammet opp, og gav dermed plass til nydelig beplanting rundt stammen,. Her var brukt surbundsplanter ofte kombinert med vakker sten. Og dette fikk vi med oss etter hvert – formklipping av tre er høyeste mote! Vestergård hadde formklippet vanlig lerk, og de var utrolig flotte. For de som skal til Hjørring, legg inn et besøk i denne hagen.

Kalmiopsis leachiana Cox Form

Arne Jocumsen i Åbybro
Det er sjelden å se en privat hage hvor det er satset så spesielt på bare rhododendron. Rett nok var her en del andre planter, men hagen gav absolutt uttrykk for Jocumsen sin store interesse for rhododendron. Her var en flott samling av både arter og hybrider.

Mandag 22. mai fikk også en start som jeg tror mange vil huske lenge. Første besøk denne dagen var nemlig:
Lille Malunds Have
Dette er en stor privat hage påbegynt i 1965, og den var rett og slett et eventyr. Her var rhododendron, rosehage, stauder, lyngparti, vannpark, stenbed og Japansk hage. Her får du også mange gode ideer om planter som passer sammen med rhododendron i surjordbedet, og dette er vel noe som mange av oss ser etter. Og lykkelig den som får gå inn i den Japanske hagen helt alene, eller kanskje sammen med sin aller kjæreste! Det ble noen gyldne øyeblikk å gå rundt i atmosfæren som var her inne. Stille japansk musikk, ellers bare lyden av vann som klukket og sildret. Praktfult !
Før vi forlot Klovborg hadde vi felles lunch på et sted som hette Peisestuen. Høye danske smørbrød, øl og Gammel Dansk for de som ønsket det, og utrolig humørfylte og blide danske kelnere. Jo, det er godt å være norsk i Danmark.

Den Geografiske Have i Kolding

Dette er en 12 hektar stor botanisk hage som eies av Kolding kommune. Hagen sin historie går tilbake til plante-skoleeier Aksel Olsen som startet opp arbeidelsen av hagen rundt 1920. Han var en pioner innenfor dansk innførsel og dyrking av den gang nyere planter i sin plante-skole, med blant annet rhododendron. Det geografiske relaterer seg til at trær, busker og urter er plantet sammen etter opprinnelseslandet. Et eksempel her er Kina, hvor en finner det kinesiske treet *Davidia involucrata* var. *vilmoriana* (lommetørkletre Fig) plantet i 1927, og hvor kinesiske rhododendron er plantet under, ved siden av kinesiske vårblomstrende primula som igjen etterfølges av kinesiske bronseblad (*Rodgersia*).
I parken finner vi planter fra alle verdenshjørner, en stor bambuslund, rosehage og rosarium (rosemuseum) og krydder- og legeurthage. I denne parken kunne en ha gått i dagevis, og vi hadde på langt nær tid nok til å få med oss alt som fantes her.
Etter to dager i Danmark satte vi nå kursen mot Tyskland, og denne innholdsrike dagen ble avsluttet med nydelig middag på hotellet vårt i Flensburg. Til stor overraskelse ble det servert en flott bløtkake etter middagen.. Hotellet hadde fått i oppgave å lage kake da en av deltakerne våre fylte 60 år denne dagen, og det måtte feires!

Tirsdag 23. mai er vi så på vei til reisens hovedmål: **"Rhodoschau" i Wester-stede.** Dette ble en overveldende opplevelse, her var virkelig blomster og planter over alt! Bed på bed hvor det ble vist frem det ypperste av hva hageinteresserte kan få kjøpt. Utforming og fargevalg i disse bedene var varierte, fra veldig flott til, ja mindre pene, da hensyn til fargesammensetting var satt til side og alle mulig farger var plantet sammen. Det kan bli for fargesprakende! Men så var her da også bed som var så nydelige at det var vanskelig å komme seg videre. En av de store opplevelsene var hallen der planteskolene presenterte planter i utstillinger. Her var formklipte busker og trær, og blant annet også en gammel bonsai av furu som en ung mann hadde arvet etter sin far. Den var et syn, og ble beundret av alle. Og formklipping av trær, ja det er trenden!
Motorveiene i Tyskland er svært trafikkerte, og det er store strekninger med støyskjermer. Det var fantastisk å se hvor flinke de hadde vært til å myke opp disse med

beplantninger. Lange strekninger med støyskjermer var dekket til med klematis, blåregn, eføy, ja det mest av klatreplanter vokste her.

Vi er kommet til 24. mai, og vårt første besøk denne dagen er **Bremen botaniske Hage.** Dette er en rhododendronpark og botanisk hage. Her var en stor samling av rhododendron, med gjennomførte flotte samplantinger når det gjelder farger. Og du verden så flott det kan være når metervis med lilla *Rh. catawbiense* er plantet som en allè.

Neste besøk denne dagen var **Hobbie Rhododendron**. Dette området har vært en gård i familien Hobbie sitt eie i mange generasjoner, Kultiveringen av rhododendron tok til her i 1929. D.G. Hobbie er kjent for sine mange rhododendronkrysninger. Mest kjent er hans mange *Rh. repens* og *wardii* hybrider, som 'Scarlett Wonder,' 'Baden Baden' m.fl. Parken dekker i dag omkring 65 hektar, og jordsmonnet er fra en gammel nåleskog og har en pH verdi på 4-5. Stedet ligger bare 10 m.o.h., og den fuktige havluften gjør også sitt til at dette stedet er helt ideelt for dyrking av rhododendron. Herbert Tønjes og Birgit Nee guidet oss omkring på området. Her skal finnes ca. tusen forskjellige typer rhododendron, så stedet var et eldorado for rhodomane - her var det bare å gå rundt å nyte.

Så er dagen kommet! Torsdag 25. mai reiser vi via Hamburg til **Baumschule H. Hachmann** i Barmstedt. Jeg har oppfattet det slik at alle som *kan* rhododendron snakker om Hachmann, så dette var spennende. Holger Hachmann viste oss rundt på anlegget hvor vi fikk se de forskjellige årgangene av nye rhododendronplanter, fra de "nyfødte" inne i drivhusene og helt opp til 9-åringene som sto ute i åkerne. Her var store områder med Rhododendron så langt øyet rakk. Jeg tror det var mange som følte seg som et barn i godtebutikken!
Men Hachmann har langt fra bare rhododendron. Her var bl.a. en stor samling av forskjellige sorter *Acer*, utrolig vakre både når det gjelder farve og bladverk. Hachmann er vårt siste stopp i Tyskland, og vi setter kurs mot Danmark igjen. Vi overnatter i Søderborg hvor vi på hotellet om kvelden blir servert en festmiddag verdig en feinschmecker, spesielt forretten som besto av sprengt andebryst – nyyydelig.

Fredag 26. mai har vi hagen til **Inge og Harry Frølich** som første post på programmet. Å vurdere et hageanlegg blir jo svært subjektivt, men jeg tror mange er enige med meg i at turkomiteen hadde gjemt noe av det beste til slutt. Dette var en spennende hage! Stiene i hagen snodde seg fra hagerom til hagerom. Her var ingen rette stier, så er det sant at fanden går rett fram, så har han ikke noe i denne hagen å gjøre! Plantevalget og sammensetningen av planter var gjort på en nydelig og spennende måte med planter som var friske og frodige. Her var brukt mange plantetrau, og måten de var integrert i hageanlegget på var utrolig flott. Her var også brukt mye sten, både store og små og uthulet, slik at det var plass til vann for fuglene. Denne hagen utgjorde hage-

Guttorm Storheim sammen med Inge og Harry Frølich

design på sitt beste, og det var tydelig at det var Inge Frølich som var hagedesigneren. Men hun berømmet sin ektemann for godt hjelp med tunge løft, men luke ugress fikk han ikke! Tydeligvis hadde det gått med noen småplanter underveis. Når vi i tillegg plusser på at vertsskapet var umåtelig hyggelig, ble dette en meget fin opplevelse.
Det var nok flere av oss som tok med seg hjem mange gode ideer fra denne hagen,

Fra Per O. Vestergårds hage i Hjørring

og planteiveren var på topp da vi på neste stopp besøkte **Rhododendron-haven** i Tørring. Og utvalget her var det så visst ingen ting å si på, men så reklamerer de da også med at de har Danmarks største utvalg av rhododendron.
I salgshuset sto lekkerbiskene på geledd i rad etter rad, og det var merkbart mange med stjerner i blikket som gikk rundt og beskuet herlighetene. I tillegg til planteutsalg har Rhododendron-haven også en stor rhododendronsamling plantet ut i parken og skogsområdet som hører til.
Denne dagen avsluttet vi med et besøk i **Hvidebjerg planteskole.** Hvidebjerg har etter hvert utviklet seg til en spesialplanteskole som nesten utelukkende driver med surbundsplanter. Hagen dekker i dag ca. 20.000 kvm.
I planteutvalget var det mange eksklusive vekster, bl.a. forskjellige typer *Trillium* og *Kalmiopsis*.

Nest siste dag på turen er snart over, og vi setter kurs for Ålborg. Under middagen ble Thorolf og Jan hedret for sin innsats for at denne turen ble så vellykket, og fikk overrakt hver sin lønn (*Acer*) som takk for strevet. Også Pål A. Skagseth vil få sin lønn når vi kommer hjem fra turen.

Siste dag på turen setter vi kurs for Vodskov for å besøke **Henny Jørgensen**. Dette var en stille og fredfylt hage
som endte ned mot en kjempestor dam som var gravd ut, og som gav anlegget en ekstra dimensjon. Denne hagen hadde også et utrolig sjarmerende utedo! Et bitte lite blåmalt hus, og da døren bare dekket ? av dørkarmen, kunne en her sitte inne på et moderne vannklosett og nyte både utsikten og fuglesangen. Husets hadde en stor terrasse, og selv om klokken bare var 10.00 på formiddagen smakte det veldig godt med et glass vin! Det ble en koselig avslutning på en strålende tur.

Steder vi besøkte:
Per O. Vestergård, Virkelyst 11, 9800 Hjørring. Tlf.: 45 98 92 20 84.
Arne Jocumsen, Rønnevej 6, 9440 Åbybro. Tlf.: +45 98 24 48 02, jocumsen@skolekom.dk
Lille Malunds Have, Lille Malunds vej 18, 8765 Klovborg. Tlf.: +45 75 76 10 58, lillemalundshave@dk
Den Geografiske have, Chr.d.1V s vej, 6000 Kolding. Tlf.: +47 75 50 38 80, wwwgeografiskhave.dk/
"Rhodoschau", D-26655 Westerstede. Tlf.: 49(0)44 88/5 5107.
Bremen botaniske Hage, Marcusallee 60, 28359 Bremen. www.rhodo-org/park.php
Hobbie Rhododendron, Zum Hullen 3, 26655 Westerstede/Linswege. Tlf.: +49 044 88/2294. www.hobbie-rhodo.de
Baumschule H.Hacmann, Brunnenstrasse 68, D-25355 Barmstedt. www.hach-mann.de/
Inge og Harry Frølich, Ormstoft 10, 6400 Søderborg. Tlf.: +45 74 42 87 75.
Rhododendron haven, Viborg hovedvej 114, 7160 Tørring. Tlf.: +45 75 80 05 55.
Hvidberg planteskole, Rønbjergsvej 10, 7860 Spøttrup. Tlf.: 45 97 53 30 75. www.kalmiopsis.dk/
Henny Jørgensen, Tingvej 112, 9310 Vodskov. Tlf.: +45 98 29 37 81

JUBILEUMSTUR

I anledning Den norske Rhododendronforenings 10-års jubileum, arbeider styret med planer om en tur til Sør-England våren 2007.

Tidspunktet er tenkt i månedsskiftet april/mai, og lengden ca en uke.
Prisen satser en på rundt 10-12000kr.

Tanken er å prøve og samordne turen med avviklingen av årsmøtet 2007.
(Som forrige tur til Danmark og Tyskland)

Dersom det er tilstrekkelig interesse, vil styret arbeide videre med planene.
Interesserte kontakter innen 1.desember,
Thoralf Juvik tlf.5630070 eller Harald Kårtveit tlf.56334788/97776050

En reise i tordendragens land. Del 1

Annen halvdel kommer i Lapprosen 1, 2007
Torstein Borg

Heldig er den som har fått være med på de fleste av Den norske Rhododendronforening sine turer, og sammen med gode hagevenner fått oppleve gamle planter i kultur i de mest fantastiske hager og parker. Han høster inspirasjon her hjemme og utenlands som kan være nyttig for å komme videre i egen hage. Men og er det viktig å få sett hvordan våre (små) planter vil se ut når de blir gamle.
Det som og kom ut av disse reisene var nysgjerrighet på *Rhododendron* i natur. Så, høsten 2005 dukket en invitasjon opp i medlemsbladet til den danske rhododendronforening om en reise til Bhutan. Jeg tygget på det noen dager og diskuterte det med et par karer i kretsen. Informasjon ble innhentet fra reiseselskapet som la vekt på det praktiske ved reisen, og de sendte alltid med noen nettadresser så en kunne pirre interessen ytterligere. Det formelig hauget seg med informasjon gjennom litteratur, som bøker og utskrifter fra datamaskinen, det neste halvåret fram til april.
Litt fakta
Bhutan er et kongedømme i Himalaya på størrelse med Danmark. I øst ligger den indiske provinsen Arunachal Pradesh og i vest Sikkim. I nord grenser Bhutan mot Tibet. Nasjonen er buddhistisk. Folketallet er ca 678.000. Bhutan har kvote på turister ca 2000 i året og det forlanges visum. For å komme inn i Bhutan må en være tilsluttet en reisegruppe. Tolker jeg stempelet i passet rett ser det ut som om jeg var turist nr. 1622 i 2006. For dem som slipper inn koster det 200 dollar pr. døgn. Da ble det selve turen som koster, mens prisene i Bhutan er rimelige.

Så kom deltagerlisten og det var ingen der jeg kjente. Ved å sjekke medlemslisten til den danske rhododendronforeningen fant jeg ut at ca. halvparten av de 15 deltagerne på turen var medlem i denne. Turen startet i København seint om kvelden den 7. april. Og i vrimmelen på Kastrup var vår reiseleder Trine blant de første jeg traff, hun hadde samme merket på ryggsekken som jeg. Til sist var vi samlet alle 15, og gruppen bestod av bare dansker og en nordmann.
Flyturen tok 11 timer og skulle gå om Bangkok med overnatting og thai-mat. Neste morgen var det purring klokken 0300, avgang kl 0550 fra Bangkok til Pharo i Bhutan via Calcutta, reisetid 4,5 timer. Det var ikke plass til alle i flyet så to måtte ta kveldsflyet fra Bangkok, men til middagen om kvelden var vi alle samlet igjen. Innflygingen er svært dramatisk, flyet krenger når det går over fjell og gjennom daler for til slutt å lande i bunnen av Pharo-dalen. Det hører med til historien at det er bare det bhutanesiske flyselskapet Druk air som får fly ut og inn til Pharo, som har den eneste flyplassen i Bhutan. Selskapet disponerer fire fly.

Dag 1, søndag 9. april
Endelig var vi framme, vi er i bunnen av Pharodalen som ligger ca. 2000 m. over havet. Men fjella stiger høyt på begge side av dalen. Etter mye kontroll og formalia, får vi hilse på den bhutanesiske reiselederen, Heedup, sette oss i minibussen og reise til hotellet. Hotellet ligger fint til, bestående av flere bygg med 4 rom i hvert bygg. Rundt husene er det opparbeidet grøntanlegg og her finner vi de første *Rhododendron*- plantene samt noen *Camelia* og en blå *Primula* som vokste i plenen. Jorden var tørr og så ut som leirjord med lite humus og det er vel rett å si at plantene så ut deretter, lite frodige. Etter mat tok bussen oss med til Pharo Dzong, et kloster. Denne dagen er det oppvisning her med buddistiske danser, og danserne har fargerike drakter og masker. Dette er så eksotisk at det gjør et enormt inntrykk på oss nordboere - både lydene, musikken, dansen og det svære bygget vi befinner oss i. Ja, og her luktet det og Bhutan.
Bhutan har helt klare uttrykk gjennom byggeskikk og klesdrakter. Hus er bygget på samme måte i flere hundre år. Kvinnedrakten kalles kira og mannsdrakten gho. Vi avsluttet med et besøk i tempelet Kyichu Lhakhang med kjempestore Budda-figurer, 6 m høye. Den eldste delen av klosteret var fra 600 tallet, Bhutans eldste kloster.

Dag 2, mandag 10. april
Etter frokost skulle vi reise fra Pharo og opp til de store høyder til Dochu La. La = pass. Passet ligger 3140 m over havet. Det er enorme mengder med buddististiske bønneflagg spendt over veien. Herfra har vi utsikt til enda høyere fjell med snø på toppene. Her oppe er en liten kafé som ved siden av mat selger suvenirer, og her

Rh. arboreum ved Dochu La

finner jeg endelig et brukbart kart over Bhutan. Etter en liten lunsj gikk vi ned passet på motsatt side enn der minibussen tok oss opp. På veien så vi yak-feet som beitet på sletter og åpninger i skogen. Skogen bestod av sypresser og ulike løvtrær og innimellom vokste det *Rhododendron*. Vi fant mest *Rh. arboreum* men på avstand høyt oppe i liene kunne vi og observere en del storblada arter men disse var det ikke mulig å nå. Stien er bratt og når vi er på vei ned kommer små flokker av yaker oppover. Duften av *Daphne* som vokser i underskogen følger oss hele veien. Bussen venter der stien vi har fulgt møter bilveien, og når alle har funnet plassene sine i bussen reiser vi til et nytt hotell i Punakha. Dette hotellet ligger 1300 m over havet og vi er kommet til en helt annen klimasone. Her vokser det både banan og kaktus, med store gule blomster. Her finnes og en del planter som vi dyrker i stuen hjemme.

Dag 3, tirsdag 11. april

På veien stoppet vi for å se Punaka Dzong. Her møtes to elver med forskjellig farge på vannet og på et nes ligger klosteret. Vi fikk hilse på enda en reiseleder, nemlig botanikeren Rebecca Pradhan som skulle være med på turen i høyden neste dag. Vi skulle besøke klosteret og ved porten ble det en disputt mellom vår bhutanesiske reiseleder og de militærere vaktene. Lite ante vi at krangelen gjalt skotøyet til Harald og meg. De slapp ikke inn menn som gikk i slippers, det måtte være tette sko. Men det var helt i orden å gå på sokkelesten og det ble løsningen for oss. Kvinner kunne derimot gå i sandaler uten strømper. Klosteret her er svært stort. Det er skole for unge munker og dessuten den lokale administrasjonen og vinterresidens for munkene. Mellom femti og hundre unge munker sitter med beina i kors under sine rødbrune gho. Noen av de unge sitter og leser bønner med en nynnende stemme. Lærerne sitter opphøyd i forhold til de unge og følger med at det hele går rett for seg. Vi går rundt det store lokalet langs veggene og alle gutte-øynene gransker oss nøye. Når vi er ute av klostret kjøper Trine sopp og bregneskudd. Dette har hun gjort flere ganger, ingrediensene får hun hotellene til å tilberede, og det smaker ganske fortreffelig. I dag har vi medbrakt lunsj, som blir fortært mens vi sitter ved elvebredden, og noen nytter anledningen til et fotbad.

Etter lunsj drar vi til byen Wangdue. Her er det små butikker av flere slag og på postkontoret kjøper vi frimerker med *Rhododenron*- motiv.

Bussen tar oss med til de store høyder igjen og på den bratte og svingete veien vokser det *Rhododendron* på begge sider. I en sving stopper sjåføren og vi rekker akkurat så vidt å se en flokk apekatter haste av gårde ned gjennom rhododendronskogen. Det vi finner i disse fjellsidene er *Rh. arboreum* samt 10 m høye *Rh. falconeri* med store gule blomster, og *Rh. kesangiae* med sine rødrosa blomster. På avstand ser vi og *Magnolia* og i underskogen er det flere arter av *Primula*. På trærne og rhododendron-trærne henger det lange slør av lav, noe som er uttrykk for hvor lite forurensing det er i disse områdene.

På toppen er det over et nytt pass med masser av bønneflagg, og så er vi på vei til Phobjika- dalen. Denne dalen er kjent som vinterkvarter for den sorthalsede tranen. I kulturlandskapet her er det lite gras, for hele dalen er dekket med nedbeitet bambus, 15 – 20 cm høy og beitedyrene er yak-feet. Langs veien vokser *Rh. thomsonii* før det går over i bambus. Vi humper oss ned dalen til et helt nytt gjestehus med vedovn på rommene. Rebecca har skrevet en liten bok med tittelen *Wild Rhododendrons of Bhutan* og under middagen om kvelden forærer hun et eksemplar til oss alle og hun signerer boka for oss. Et flott minne om en fantastisk dame som skulle være med på vår tre dagers fjelltur og litt til. Det er hyggelig å ha et slikt minne med hjem fra Bhutan. Danskene hadde med boka til Cox *The Encyclopedia of Rhododendron Species* som Rebecca fikk som gave fra oss.

(Rebecca sin bok er å finne på den Danske Rh-foreningen sin bokliste og blir her beskrevet litt nedlatende. Når Rebecca fortalte hvilke muligheter hun hadde for å gi ut boka kan vi bare være fornøyd med resultatet. Systematikken kan vi finne i andre bøker.)

Dag 4, onsdag 12. april

Denne morgenen skal vi starte vår fjelltur som skal gå over 3 dager. Totalt skal vi gå 45 km, ca 15 km hver dag. Vi har bare med det nødvendigste av bagasjen som soveposer og ekstra tøy, men i ryggsekken har vi bare med vann og fotoutstyr. Resten tar syv mann og 15 hester seg av. Koffertene har vi forlatt for 3 dager. Hestene er brukt som kløvhester og har hele campen med, som telt, liggeunderlag og soveposene våre. Minibussen tar oss med den første oppstigingen på svært humpete veier, og gjennom rutene ser vi fremdeles mest den røde *Rh. arboreum.* Der veien tar slutt stiger vi av bussen

og slenger på oss svipptursekken. Første mål er Tsele La- passet, 3320 m.o.h., som vi når etter en times vandring. Det er ikke fritt: vi kjenner det er tyngre å puste og vi tar det litt roligere. Midt i passet står en oppbygging i stein som en varde, pyntet med *Rh. arboreum* samt mengder av bønneflagg. Her lærer vi at når vi passerer religiøse monumenter skal vi alltid gå med solen. Etter passet blir det mest unnabakke og her kommer vi inn på en ny vei under opparbeiding. Over alt i Bhutan anlegges det nye veier og dette gjøres av indere fordi storebror i sør ser Bhutan som et brohode mot Kina, Tibet. Disse inderne bor i enkle hus laget av presenning, og slik kan de lett flytte huset med seg etter hvert som veien flytter seg fremover. Vi så kvinner med ungen på ryggen og menn som satt med slegger og knuste større stein til pukk.

Vi forsetter å gå, og etter et par timer er det lunsj, nå i et åpent beitelandskap. I skogen omkring er der ennå noen arboreumer å finne, men de er blitt færre. Etter et godt måltid som bhutaneserne har besørget, med ris og hva dertil hører, legger vi trøstig i vei på nytt full av forventninger på hva som befinner seg rundt neste sving. Vi har fått beskjed av vår bhutanesiske reiseleder om å holde sammen, fordi stier og veier krysser hverandre og det er lett å gå seg bort. Etter atter nye timer med flott natur og mengder av *Rhododendron* som vi haster forbi, er vi omsider framme til camp 1 Gogona. Når vi kommer er hele teltleiren satt opp med både kantine og latrine-telt.

Det tar litt tid før maten er klar og i mellomtiden er flere av oss rundt og botaniserer. Vi befinner oss også nå i et åpent landskap med skogen rundt, og det er i skogbrynet vi leter. Ny for oss her er *Rh. barbatum* og *Rh. camelliiflorum* som vokser epifyttisk oppe på tykke trestammer, ikke nødvendigvis i en greinkløft men rett på stammesiden. Rebecca forteller at når epifyttene blir tunge nok detter de ned og slår rot på bakken. Her finnes og flotte eksemplarer av *Rh. kesangiae* i full blomst, og ser en etter så varierer de litt i blomsterfarge. *Rh. kesangiae* minner om *Rh. hodgsonii* men *Rh. kesangiae* har ikke flassende bark. Navnet er etter dronning Kesang. Tidligere hadde jeg spurt Rebecca om det var lov å ta med frø fra Bhutan men hun var avvisende til det. Men når hun ble mer kjent med oss og forstod at flere av oss hadde kunnskap og interesse for *Rhododendron,* var det Rebecca som gikk foran og samlet frø for oss og sammen med oss. Før siste måltid for dagen rakk vi og å besøke et lokalt ysteri så det ble en god porsjon hvit ost på bordet den kvelden. De som hadde enerom på hotellene fikk også enetelt, så alt var sørget for på beste måte. Terrenget for teltleiren var skrånende og det ble ikke mye søvn den natten. Av det jeg kunne høre rundt meg var det ikke mange andre som sov heller. Vi hadde flott vær om dagen med over 20 gr. Men her oppe i 3140 m.o.h. ble det frost om nettene, og vi frøs og hakket tenner. Soveposen jeg hadde kjøpt til denne turen var litt for dårlig så høyt til fjells.

Del 2 kommer i neste nummer!

Den norske Rhododendronforening

Protokoll fra årsmøte 2006

Tid: 20.mai 2006 Sted: Arendal, Lundberg Hagesenter.

Jan Rune Hesjedal representerte styret i DNR, og ønsket velkommen til møtet. Det var ingen merknader til innkallingen. Det var 23 stemmeberettigede tilstede.

Konstituering av møtet:

Audun Arne ble valgt til møteleder. Gudrun Arne ble valgt til referent.
Nina Gjermundsen og Frode Harnes ble valgt til å underskrive protokoll.

Årsmøtesaker:

Sak 1 **Årsberetning**. Jan Rune Hesjedal leste gjennon årsberetningen.
Vedtak: Årsberetningen for 2006 ble enstemmig godkjent.

-"- 2 **Regnskap.** Jan Rune Hesjedal gjennomgikk regnskap.
Vedtak: Regnskap for 2006 ble enstemmig godkjent.

-"- 3 **Fastsettelse av kontingent.** Jan Rune Hesjedal fremla forslag fra styret om å heve medlemskontingenten i DNR for 2007 til kr. 250.- .
Vedtak: Forslaget ble enstemmig godkjent.

-"- 4 **Budsjett**. Jan Rune Hesjedal gjennomgikk styrets forslag til budsjett for 2007.
Vedtak: Budsjettforslaget ble enstemmig godkjent.

-"- 5 **Fastsettelse av andel av årskontingent til lokallagene for 2007**
Vedtak: Lik kontingent kr. 50,- til alle lokallagene ble enstemmig godkjent

-"- 6 **Valg.** Inga Olsen presenterte valgkomiteens innstilling.
Vedtak:

Leder for ett år:	Jan Rune Hesjedal	
Styremedlemmer:	Olaf Hammersland	- sitter til 2007
	Terhi Pousi	- ny, valgt for 1 år til 2007
	Harald Kårtveit	- ny, valgt for 2 år til 2008
	Bjørg S. Rasmussen	- ny, valgt for 2 år til 2008
Varamedlemmer:	Arnfin Nypan	- ny, valgt for 1 år til 2007
	Audun Arne	- gjenvalgt for 1 år til 2007
	Torstein Borg	- ny, valgt for 1 år til 2007
Revisorer for 1 år:	Kim Lingjærde	- gjenvalg, for 1 år til 2007
	Ola B. Vikøren	- gjenvalg, for 1 år til 2007
Valgkomite:	Inga Olsen	- gjenvalg, for 1 år til 2007
	Anne Rieber	- gjenvalg, for 1 år til 2007
	Pål A. Skagseth	- ny, valgt for 1 år til 2007

-"- 7 **Fastsettelse av dato for neste årsmøte.** Styrets forslag er 5.-6. mai 2007.
Vedtak. Årsmøtet ønsker at styret vurderer og eventuelt fastsetter en senere dato for årsmøtet.

Arendal 30.05 2006
Gudrun Arne , referent

Frode Harnes Nina Gjermundsen

Takk for Årsmøte i Arendal 20.mai 2006, på Lundberg Hagesenter

Jan Rune Hesjedal.
Foto: Terhi Pousi

De av oss som innledet Tysklandsturen med hagevandring, grillfest, årsmøte og festelig kulturaften i Lundberg Hagesenter, med sørlandsk bespisning, ja vi fekk en fantastisk flott start på turen. Stor takk til dere i Sør, for det store arbeidet dere nedla for å gjøre dette til den fantastisk fine helgen det ble for oss alle.

Her må vi særlig fremheve Lundberg Hagesenter, som hadde leid inn en av Sørlandets store trubadurer, "Knutta" (Knut A. Olsen) som underholdt med visesang og gode historier, alt fra den *bløde* kyststripe. Det er gledelig å se at det går an å få til slikt samarbeid med et lokalt hagesenter.

Planteimport fra Skottland 2007

Interessen for import av planter fra Skottland synes fortsatt stor. Jeg har fått henvendelser allerede, så det blir import også dette året.

Har dere den fine brosjyren fra Glendoick, er det bare å sette i gang med å velge ut planter. Her er det mye spennende å velge mellom. Mesteparten trives jo godt i Norge. Og husk! Jo flere rodoer i hagen jo mindre arbeid. Problemet kan faktisk bli tendenser til mangel på arbeid.

Vi setter bestillingsfrist til: **31.12.2006.**

Det var en del planter som ikke kunne skaffes ved den siste bestillingen. Disse er det nå mulig å få levert:

Thayerianum-Charitopes-Lapp.Confertissimum-Concinnum Pseudoyanthinum-Viscy-Viking Silver-Daphne Paryracea-Basilicum-Isola Bella-Yak.xproteoides-Arboreum Cinnamomium-Barbatum-Ochraceum-Albrechtii-Luteum-Excaliber-Daphne Bholua-Astrochnoum- Calendulaceum-Dorte Reich-Forrestii Pappillatum-Oreotrephes Blue Calypt-Roxianum Oreonastes-Flavidum-Fragrariflorum-Nitidulum Omeiense-Pseudocrys.Rowallane-Horizon Monarch-Jingel Bells-Cynthia-Calfort Bounty-Wardii-Oligocarpum-Rigidum-Floribundum-Sphaerobl.Wumengense-DauricxLeucapsis-Kalmia Latifolia Sarah-Camellia Cornish Snow.

Dersom noen av disse ønskes, vennligst merk "rest".- Først til møllen får male.

Bestillingene sendes:

Torbjørn Lem Gjesteland, Dreggen 10-12, 5003 Bergen
e-post: ttgjeste@online.no

Hilsen Gjest.

Da plantene fra Skottland kom

Jan Rune Hesjedal

Det årlige innkjøp av rhododendroner fra Glendoick Garden i Skottland har nå blitt en tradisjon. Den som holder liv i tradisjonen er tidligere leder i DnR, Torbjørn Gjesteland. Han legger ned mye arbeid og omtanke i bestilling, fortolling, vanning og fordeling. Til sist skal det hele pakkes og sendes til et tjue- til tretti-talls medlemmer i det sørlige Norge. Vi skylder ham stor takk for dette arbeidet. Sammen med 8-10 rhodovenner i og rundt Bergen, har Torbjørn drevet med rhodoimport siden tidlig på syttitalet; slik sett har han lang erfaring med fortolling av planter og kjenner irrgangene i dette byråkratiet godt.

I år var det bestilt 250 planter, vi fikk levert 164 stk, og det vil si at vi hadde en manko på 86 stk. Av den grunn var det ingen av medlemmene som fikk alt de ønsket seg. Jeg registrerte også at et par medlemmer som hadde bestilt et lite antall, dessverre ikke fikk levert noen planter. Et par stykker mente også at de hadde sendt bestilling, uten at den har kommet frem til adressaten. Slikt skjer iblant, og det er bare å håpe at de som var uheldige med leveransen i år, ikke mister motet men prøver igjen til neste år, da med det forbehold at Torbjørn fortsatt vil ta på seg dette arbeidet.
Bildet viser Torbjørn Gjesteland og Pål Skagseth på intens leting etter rett eier til en rhododendron.

Medlemsmøte i Rhodo Vest tirsdag 14. november kl 19.00

i Bjørgvin Videregående skoles kantine, Strandgaten 195.

Program:

Torstein Borg viser bilder og forteller fra turen sin til Bhutan.
Auksjon og utlodding av rhododendron.
Inngangspenger kr 30,-. Trekning av en rhododendron på billetten.
Påmelding: Av hensyn til servering, ber vi om påmelding innen dagen før møtet til Kirsten Marie Storheim, tlf. 56 37 11 87, mobil 976 91 978.

Ta gjerne med naboer og venner - Vi ønsker alle hjertelig velkommen!

Hagebesøk på Stord, 24. september

Jan Rune Hesjedal

Når me reiser på hagebesøk så seint på året, kan ein ikkje venta å finna mange planter i blom. Men om det var lite bløming, så var det stor glede og trivelige menneskjer å vera saman med. Nokre og tretti personar var møtt fram.
Me vitja tre ulike privat hagar. Først beina me inn hageportalen hjå Kjellaug Guddal. Der fann me ein hage med mange slags uttrykk, frå flotte figurar via gamle pipefeiekostar til lenker med dreiespon som var hengt opp i sirlige mønster. Det var lett å sjå at eigaren er ei kreativ dame med stor sans for det estetiske. Kjellaug har planta mange rhododendron i fint samspel med andre surjordsplanter. Særleg tykte me om dei fine bregnene, nokre av dei var vintergrøne og gav eit fint inntrykk no når dei fleste staudar har hausta av.
Frå Kjellaug gjekk turen til Kari Eskjeland Grov. Dette var ein hage for dei rhodomane. Her var det ca 1700 ulike sortar rhododendron. Dei fleste har Kari formert sjølv. Blant anna var der mange som kjem frå KGB innsamla frø. KGB er ei forkorting som blir brukt om Gøteborg Botaniske Hage sin tur til Kunming i Yunann, hausten 1993. Der samla dei inn frø frå høgare- liggjande områder i Kina, og Kari har produsert fleire fine planter frå desse frøa.
Til sist besøkte me Knut Sætrevik. Han dyrkar vindruer i Sagvåg på Stord og har skaffa seg plantemateriale frå heile verda. Han prøver ut kva for sort som gjev best resultat. So langt syner resultata at vinstokkar frå Sibir i Russland har gjeve gode avlingar, langs den sørvendte fjellskråninga. På det meste har han hausta 15 kg frå ein slik vinstokk.
Takk til dei som opna hagane sine for oss. Takk til Rhodo Vest for at dei fekk i stand ein fin tur til Stord.

Kjellaug forteller om hagen sin. Foto Jan Valle

De store plantejegerne; nest siste del, nr. 6

Ole Jonny Larsen

Redaksjonen takker Ole Jonny Larsen for at vi får trykke denne serien med spennende portretter av plantejegere som han har plukket frem. Noen kjenner vi, og noen vil være mer ukjente for mange av oss. Red. har ikke sjekket opplysningene i denne serien og står følgelig ikke inne for korrektheten av det som fortelles. Dette er nest siste del.

ERNEST HENRY WILSON (1876 – 1930)

Wilson vil for alltid bli stående som kongeliljens (*Lilium regale)* oppdager.
Denne fantastiske planten som også vokser godt i store deler av vårt eget land, regnes fremdeles som en av de viktigste oppdagelsene innen hagebruket. Den er faktisk en gang rangert som en av verdens ti beste hageplanter. Lett å dyrke, vakker å se på og med fantastisk duft – hva mer kan en ønske av en plante? Ironisk nok holdt kongeliljen på å koste Wilson et av bena hans.

Ernest Henry Wilson var født i 1876 i Gloucestershire. Han forlot tidlig skolen og ble i stedet assistent i et lokalt gartneri. Han flyttet etter hvert arbeidssted til Birmingham botaniske hage. I fritiden gikk han på skole og gjorde så stor akademisk suksess at han vant en pris fra dronningen i botanikk. Dermed lå vegen åpen til arbeid i legendariske Kew Gardens.

Det hadde lenge vært snakket om de enorme ødeleggelsene av skogsområder i Kina på grunn av trekullproduksjon og alle artene som forsvant med dette. Det ble presset på Kew for å sende en innsamler til området før det var for seint, men Kew Gardens var i økonomisk krise. Det ble det den gang største gartneriet i Europa, Veitch & Sons som til slutt sendte Wilson til Kina for å finne noen av de fantastiske planterikdommene som tidligere franske misjonærer hadde beskrevet. Det ble bare langsomt klart for europeerne hvor mange nye planter det indre av Kina kunne skjule. Veitch & Sons var kanskje de første som forsto dette fullt ut. Wilson reiste ut i 1899 med klar beskjed om å finne et tre som en tidligere samler, Augustine Henry, hadde beskrevet som noe av det vakreste som fantes, nemlig duetreet (*Davidia involucrata)*. Han brukte lang tid på å komme til området de vokste, og da han endelig fant et eksemplar, var det nettopp felt og tømmeret brukt til å bygge et geitefjøs! Etter hvert fant han imidlertid nye trær og kunne senere sende samle over 13000 frø.

Bilde fra boken Plant hunting av Ernest H. Wilson, 1927.

Andre kjente planter som Wilson oppdaget for Veitch & Sons er bergklematis (*Clematis montana*), flere rhododendronarter og den planten han selv satte aller høyest av sine introduksjoner, fagerbusken (*Kolkwitsia amabilis*). Dessverre for Wilson ble firmaet solgt kort etter og
oppdagelsene hans ble ikke markedsført godt nok. Han ble så i 1906 engasjert av Arnold Arboretum i USA, en forbindelse han holdt så lenge han levde.

Første gang Ernest Henry Wilson så kongeliljen var i 1903. Trange daler i Szechuan-provinsen kunne være praktisk talt fulle med liljer og duften var bedøvende. Wilson var den første europeer som så dette synet, og det imponerte han voldsomt. Desto større var hans undring over at kongeliljen ikke slo an med en eneste gang da den ble introdusert i 1905. Verken briter eller amerikanere var imponert i starten. Wilson visste med seg selv at kongeliljen var en førsteklasses plante og bestemte seg for å dra tilbake til Szechuan for å samle rikelig med løk til en skikkelig nyintroduksjon. Og det skal sannelig sies at Wilson tok skikkelig i. Da han dro fra området med hjelperne sine, hadde han ikke mindre enn 18.237 løker med seg. I vår terminologi finnes de ikke annet ord for dette enn florakriminalitet. At bare 837 kom fram til USA på grunn av dårlig innpakking fra Wilsons side, gjør det ikke akkurat bedre. Men nettopp på grunn av tapet av disse løkene dro han tilbake året etter og samlet intet mindre enn 25.000 løker! Nå var riktignok plantens popularitet sikret, men til hvilken pris? Wilson var et barn av sin tid. Heldigvis farer dagens innsamlere mer skånsomt fram.

På en av liljeinnsamlingene ble for øvrig Wilsons følge truffet av et ras. Hendelsen var dramatisk og flere ble alvorlig skadet. Wilson selv ødela den ene foten så sterkt at den, da den omsider grodde sammen, var blitt kortere enn den andre. Selv kalte han den med galgenhumor for ”my lily limp” (To limp = å halte).

Wilson fortsatte å arbeide i Kina, men han har også samlet planter i Japan, Korea, India, Sri Lanka, Malaysia, Australia og Sør-Afrika. Alt i alt har han æren for å ha funnet rundt 1000 nye arter.

Ernest Henry Wilson levde og arbeidet det meste av livet i Amerika, men besøkte ofte England. Han hadde planlagt å tilbringe alderdommen i Gloucestershire der han vokste opp, men slik skulle det ikke gå. Den 15. oktober 1930, på veg hjem fra besøk hos et av barna, mistet han kontrollen over bilen og kjørte utfor en bratt skråning. Både han selv og konen ble drept. Wilson var da bare 54 år.

REGINALD FARRER (1880-1920)

Farrer var den bortskjemte og bortgjemte overklassegutten blant plantesamlerne. Han var aldri ansatt hos noen, men reiste for egen regning på alle sine ekspedisjoner. Fra reisene i Burma leverte han frø og planter til Edinburgh botaniske hage. Han var født med hareskår. I dag ingen katastrofe, men på slutten av 1800-tallet var operasjonsteknikken for å korrigere dette elendig. Han måtte gjennomgå flere kirurgiske inngrep og ble derfor holdt helt borte fra skolen og fikk sin undervisning i hjemmet, beskyttet men ensom. Senere i livet gikk han alltid med bart for å skjule arrene. Hans store fritidsinteresse ble planter, først lokale ville planter og senere fjellhageplanter. Han opponerte mot den rådende moten for fjellhageanlegg med bruk av hugd stein, kvit kalkstein og store grønne glassbiter. Han ville at fjellhagene skulle ligne naturen selv. Da han senere studerte ved Oxford, fikk han tillatelse til å anlegge en fjellhage på universitetsområdet.

Etter studiene reiste han rundt i europeiske fjell for å samle alpinplanter. Han dro også til Japan og Sri Lanka der han konverterte til buddhismen.
Han ble imidlertid lei av alperegionen og vendte blikket mot fjellområdene i Kina og Tibet. Sammen med en annen plantesamler, William Purdom, dro de av gårde med den transsibirske jernbanen i 1914. De var svært ulike av sinn og skinn. Mens Purdom var både sjarmerende og velbygd var Farrer småplump og sarkastisk. Purdom hadde lært faget ”the hard way”, Farrer hadde hatt farens penger til å reise for og tjenere til å gjøre hagejobbene for seg. Det eneste de hadde felles var en brennende interesse for planter. Ekspedisjonen ble kort. Opprør og borgerkriger i Kina og utbruddet at første verdenskrig tvang den hjem igjen før planen. Utbyttet

ble likevel godt. Viktige planter som buskmure (*Potentilla fruticosa*), jonsok-sommerfuglbusk (*Buddleia alternifolia*) og sibirklematis (*Clematis macropetala*) var blant nye oppdagelser som ble introdusert etter Farrers første reise.

Farrer var amatør. Botanikk som fag interesserte han ikke. Han var først og fremst ute etter vakre hageplanter. Han laget herbarium, men han slurvet så arkene har ofte vært til mer bry enn nytte for senere vitenskapsmenn. I felten var han så oppslukt av plantene at han ikke hørte hva som ble sagt til han. Han skadet seg flere ganger fordi han glemte å se hvor han gikk og falt ned fra bratte stier eller tråkket på torner og spisse bambusstumper.

Like etter krigen reiste han til Burma sammen med Euan Cox, far og bestefar til to av vår tids sentrale samlere, Peter og Kenneth Cox fra Skottland. De to hadde et lykkelig år sammen i Burma. Farrer var den erfarne og Cox var eleven. Sammen var de teamet. De slet, men de hadde det fantastisk moro! Ekspedisjonen var som vanlig i disse områdene strevsom og farefull, men rik på nye og ukjente planter. En

gang ble de tatt av et ras og holdt på å drukne i en stri elv. Insekter var en annen plage. Myggsvermer tykke som tåke og blodsugende flott på størrelse med små krabber var daglige motstandere. Likevel følte de seg som i et slags paradis. Euan

Cox skrev: ”Vi kunne ikke ta et steg uten å trakke på noe vi ville ha betalt en formue for å ha i hagen hjemme”. Farrer skrev at: ”Dette er et perfekt liv. Gjøre akkurat det vi vil og ikke tenke på faste tider og plikter slik vanemenneskene må gjøre.”

De to skilte lag etterå ha feiret juli Mandalay i 1919. Cox dro hjem til England og Farrer la etter en tid ut på en ny ekspedisjon inn i Burma.
Den rike overklassegutten fra England levde i måneder under meget primitive forhold. Han bodde i et lite krypinn laget av bambus. Regnet og vinden kom inn gjennom sprekkene, men røyken fra bålet holdt seg inne. Regnet høljet ned i ukevis og bøker og klær gikk bokstavlig talt i oppløsning. Like fullt skriver han at han aldri har vært lykkeligere. Og han finner stadig nye planter. Over 30 nye rhododendronarter havner i samleposene. Farrer fant også flere nye valmuesøstre (*Meconopsis*) og *Primula*. Men til slutt tar tungsinnet overhånd. Måneder med regn og tåke, gjennomvått utstyr og trolig også en viss ”europeisk” ensomhet blant bare lokale hjelpere tæret på humøret og helsen. Han fikk feber som han kurerte med whisky og kinin. Senere gikk det over til hoste og brystsmerter og han døde kort etter av lungebetennelse, 40 år gammel. Tjenerne laget en kiste og bar han til landsbyen Konglu og begravde han i en skråning med utsikt over det landskapet han elsket så høyt.

Dagbokblad frå ein rhodoman, del 1

Her er mye å lære. Følg en entusiast gjennom et rhodoår ! Ole Jonny Larsen dyrker sine planter både ute og inne. Han bor i Ålesund, har en lun hage, ca 2 mål, uten vestavind og rådyr/hjort.
Møt ham på www.lapponicum.com

Ole Jonny Larsen

15. september. *Vekstrommet*. I går sådde eg 50 nye artar. Frøa har legi i kjøleskap sidan eg fekk dei i januar. Fuktig naturtorv blei fylt lett i 8 cm firkantpotter og frøa dryst utover med andakt. Forsiktig dusjing for å feste dei til jordyta og namneskilt på plass i kvar potte. Fire miniveksthus står fulle med potter, tolv i kvart. Temperaturen er 18 grader, lysrøra lyser 18 timar i døgnet. I dei mørke timane fell temperaturen. Eg kryssar fingrar. *Hagen*. Rhododendronplantane har sett svært mange knoppar i år på grunn av god sommar og ettersommar. Det blir fantastisk blomstring til våren!I går flytta eg nokre udefinerte frøplantar som eg sådde i ein tidlegare, uvitande fase ut av hagen og bort i ein skogkant. Eg er ute etter kvalitet no! *Veksthuset*. No har eg bore inn alle frøplantane frå fjoråret i veksthuset. Dei har hatt nokre sommarmånader ute tett i tett i plastkasser og har no fått ny plass og meir jord. Dei er no eitt år gamle og mellom 5 og 20 cm høge. Det er flott når dei står på rad og rekkje i hyllene i veksthuset. Hundrevis av små rhodo-barn som skal få innandørsvern den første vinteren.

1. oktober. *Vekstrommet*. Dei første spirene viser seg. Frøa sprekk i eine enden og sender ut ein syltynn rotstreng. Nokre har alt to ørsmå blad. Tenk at det vesle plantenoret skal bli ei stor busk om nokre år! At ho skal bli nett lik morplanten, same bladform, same blomar, same storleik. At alt ligg i genane. Forunderleg. *Hagen*. Det er lauvfellingstid. Dei eldste blada blir klart gule og fell av. Det er faktisk vakkert. Eg let dei ligge under buskene som "mulch". Azaleabuskene har fantastiske haustfargar før lauvet fell av. Det blir ofte gløymt at rhododendronslekta også har haustprakt.

15. oktober.*Vekstrommet*. 43 artar har spirt! Nokre spirer som mose. Dei pottene er breddfulle med frøplantar som står skulder ved skulder (Eg skulle sådd tynnare!). I andre potter har bare svært få frø spirt. *Rh. aganniphum* har bare ein frøplante. Han skal få ekstra godt stell. Tre frøposar hadde ikkje spiredyktig frø. Ingen vits å vente lenger på dei. Det som ikkje spirar innan ein månad, kjem ikkje seinare heller. *Hagen*. I dag samla eg furunåler til å leggje på rhodobeda. Eg har funne ut at det er best å koste dei opp der furutre står over asfalt. Eg har mine faste plassar. Godt vi er få rhodomanar her omkring. Det blei 15 kasser fulle, men det er utruleg kva som går med. Eg må vel ha ei runde til.

1. november. *Vekstrommet*. Eg har blanda ei syltynn gjødselblanding av rhododendrongjødsel og har begynt å gi til dei største frøplantane. No gjeld det å halde tunga beint i munnen. Bare dei elepidote tåler noko særleg gjødsel! Dvergane stoppar opp i veksten om dei får for mykje, og *for mykje* i den samanhengen er svært lite. Enno står alle i miniveksthusa, men eg luftar litt. Og held utkik etter hærmygg, dei verste gjestane eg veit i vekstrommet! I dag sådde eg nokre frø frå eigen hage. Eg fann fine frø av *Rh. camtchaticum album*. Den arten er frøekte, men om eg får kvite blomar, kan bare tida vise. Han kan ha kryssa seg med den rosa naboen av same art. Eg sådde også frø av *Rh. hirsutum*, for han blomstra så seint at alle andre rhododendron var avblomstra, så der er det god sjanse for at det ikkje har blitt villkryssing. Eg får studere plantane nøye når dei veks til. Og så sådde eg sjølvsagt frø fra mine eigne krysningar. Dette er ein spennande tillegggshobby eg har begynt med. I år har eg særleg tru på *Rh. dendrocharis x Rh. pumilum;* det trur eg ingen har prøvd før.

15. november. *Kjøkkenet*. Eg har sete kveld etter kveld og reinska frø, eit resulat av alle pollineringaene eg gjorde sist vår. No pakkar eg høgtideleg ned posane og sender dei til den danske og den amerikanske rhododendronforeinga. Noko går også til rhodo-vener rundt i verda.

1.desember. Den første frøkatalogen kom i går, frå den danske rhododendron-foreininga. Eg sende bestilling i dag. Det var fleire spennande artar på lista. Det gjeld å vere rask, for danskane sender ut i den rekkjefølgja bestillingane kjem inn. Og dei kjem raskare inn frå Danmark enn frå Noreg! Den danske lista er alltid kort, men frøa er av førsteklasses kvalitet. Alt er anten villinnsamla eller handpollinert. *I hagen*. Snøen er ikkje komen og heller ikkje tela. Eg flytta enda ein rhododendron i dag. Det blir vel den siste dette året. Rhododendron tåler flytting omtrent heile året, bare det ikkje er frost. *I veksthuset*. Snutebillane har følgt med i pottene i år og! Svarte! To flotte azaleaplantar var avgnagde i rothalsen. Eg tok pottene ut og leita beista fram. Det var i alle fall godt å få kverke dei. Skal tru kor mange som ligg og veks seg feite i pottene – på MINE rhododendron. Dyrebart kosthald!

15. desember. *Vekstrommet*. Eg lurer meg til ei prikleøkt i julestria. Det er vanskeleg arbeid, men eg har fått bra tak på det etterkvart. Eg bikkar ut heile rotklumpen og delar han opp frå sida i staden for å dra opp ein og ein plante. Priklar ut i små potter med naturtorv blanda med litt sand. Eg veit at andre brukar andre og meir sofistikerte jordblandinger, *but you never change a winning horse*. Eg har da fått fram flotte plantar dei siste åra på min måte.
God jul, småplantar! Eg kjem innom og dusjar litt kvar dag.

1. januar. Den store frøkatalogen frå The American Rhododendron Society er no klar på nettsida. Han er som vanleg full av tilbod på frø av artar og hybridar for alle

klimasoner. Det er mykje å gå gjennom. Heldigvis er eg artsfreak. Eg kjøper ikkje mange hybridfrø, så det gjer katalogarbeidet lettare. Det er imponerande kor mange amatørar det er rundt i USA som driv med krysningsarbeid som hobby. Eg sender ei lang liste med frøønskjer, men veit at det er mange om beinet, og at eg nok vil oppleve vonbrot. Heldigvis kjem vi som donerer frø først i køa. Og no kjem den eine frølista etter den andre frametter! Eg gleder meg! *I hagen*. Den store roa har senka seg. Rhodoplantar i frost med blada hengande samankrølla rett ned. Nesten intelligent! Eg ristar av litt snø på milde dagar. Snøbrekk på rhododendron er frykteleg irriterande. Dei kan nesten aldri bindast opp slik at dei veks saman att. *Veksthuset*. -Sov du vesle rhodo-ven, enno er det vinter- Så flott dei står, og så mange det er! Snart kjem låge solstrålar inn vindauga, og noko byrjar å skje under barken. Våren kjem tidleg i eit veksthus der det aldri er frost. Eg held tempen på litt over null. Sjølv svært små rhododendron klarar den overvintringa.

15. januar. Siste katalog i hus. Frå rhododendrongruppa i RHS, England. Masse villinnsamla frø frå Kina og andre land i Himalyaregionen. For ei lykke at eg fekk denne interessa no etter at Kina er opna for botanikarar att. Fascinerande å tenkje på at mange av frøplantane mine i kjellaren blei plukka frå busker i Kina året før og at dei har kome luftvegen til meg – via USA! *Vekstrommet*. Eg priklar for fullt. Plutseleg tar alt så mykje meir plass. Og endå har meir å prikle ut. Har eg sådd for mykje?

Del 2 kommer i neste nummer!

Høst i Sør

Audun Arne

Rhodo Sør har i høst hatt to vellykkede treff, selv om det ikke var kø ved inngangen. Desverre mangler spennende billedmateriell. Første gang hadde vi glemt apparatet. Andre gang ble det så hektisk at vi glemte å ta bilder før oppryddingen var over.

Bonsai

Prioritert årsmøteønske var å invitere Per Arild Gjerde fra Arendal til en innføring om bonsai generelt, og tilpasset rhododendron. 21. sept. møtte så mange som 5 forventningsfulle fra menigheten, til en særdeles spennende og overraskende innføring. Det nytter ikke å gå i detalj, men det var meget interessant å få oppleve hvordan rhodoer kan tilpasses denne kunstarten, eller håndverket om man vil. Det er noe vi absolutt vil anbefale som tema for medlemstreff.

Noen av oss vil opplagt forfølge temaet. Generelt har "alle" rhodomane et antall følgeplanter som egner seg meget godt for en viss tilpasning til bonsai.

Stiklingstreff

Det blir tradisjon i Rhodo Sør å møtes en gang om høsten med stiklinger. Mer og mer oppleves dette som en enorm inspirasjon til å videreutvikle innsats og kunnskap om stiklingsformering, og etter hvert også om poding. Vi møtes med et knippe stiklinger, og bytter og stikker og skravler og har det gøy. I år ble det også en del poding. Vi podet direkte på 'Cunningham's White' stiklinger, og det ble podet på rotede stiklinger av samme.

Vi kom ikke i gang med noe som helst før vi hadde skravlet fra oss om stiklingene fra i fjor, om deres skjebne og forskjellige oppfølging og overlevelse gjennom sommeren, og hvilken skjebne som forventer dem gjennom en ny vinter – skal de plantes ut eller stå i potter i kasser – inne eller ute – forskjellige konklusjoner foreligger. Alle er enige om at det er dette vi lærer av, og gjerne vil ha kontinuitet på. Det ble så hektisk etter hvert at vi glemte å ta bilder, men de kommer neste gang En sløydsal på Stinta skole var akkurat stor nok til de 7 fremmøtte. Hadde det kommet 20 ville det blitt et umulig kaos. (Til ettertanke)

Dette temaet anbefales herved til alle grupper/avdelinger som en god mulighet for å etablere et element av tradisjon og kontinuitet i en region.

Rhodo-øst fortsatt på vandring...

Sveinung Skjold

Hagevandringer og besøk i interessante hager er fortsatt en viktig del av foreningens virksomhet og den 8. Juni i år invarderte vi den intime atriumhagen til **Ebba og Jens Holmboe** på Ås i Akershus. For de 20 medlemmene som deltok, ble det en ekstra hyggelig kveldsstund med sterk faglig inspirasjon og velsmakende forfriskninger.
Hagen er begrenset i omfang, men god selvgjort planlegging har gjort det mulig å utnytte arealet maksimalt. En steinbelagt gangsti mellom oppbygde plantefelt og en romslig terrasse i direkte kontakt med huset er et vellykket hovedgrep.
Her bor folk som med entusiasme og kunnskap har skapt en perle av en hage, og som tydeligvis ser på hagearbeid som rekreasjon og hyggelige utfordringer i hverdagen.

Ebba forteller selv:
*Vi bor i et atriumhus i Ås hvor hagen er på **hele** 140 kvadratmeter. Da vi flyttet hit for ti år siden, var hagen bare en såkalt gressplen med fire ripsbusker og et kjempestort bambuskratt. Den første sommeren ble tiden mest brukt til å finne ut hva vi ville. Jeg tegnet, hadde mengder av ideer, var i villrede, var sikker på mine planer osv. Men det ble hurtig til at vi ville bygge opp noen av bedene med torvblokker for å skape litt variasjon og få plass til mest mulig. Jeg har alltid vært opptatt av rhododendron og planter som går sammen med dem, så hagen kan vel kalles en surbunnshage.*
Jeg må bare tilstå at jeg er blitt plantesamler og har rundt 1 000 planteslag, blant annet godt 100 ulike rhododendroner.

Den overbygde terrassen er det gode bindeleddet mellom ute og inne i dette trivelige anlegget. Her med besøk av et tjuetals medlemmer i Rhodo-øst.

Jeg er så heldig at jeg har en kjempesnill familie, som står på når jeg får lyst på forandringer, og da skjer det raskt og effektivt (noen jobber og noen sørger for mat og drikke). Om det er gresset i stien som må vekk så den kan bli hellelagt, eller en syv år gammel Nothofagus antarctica som må flyttes for å gjøre plass til en vannkule med en hengende Cercidiphylum japonicum ved siden av, ja så får jeg det gjort (noen ganger ryster de nok litt oppgitt på hodet av meg!). Siden hagebesøket 8. juni har jeg skiftet ut alle torvblokkene og noen steder erstatte dem med tørrmur, så nye ideer og prosjekter er her alltid!

Ledig og fri, men bevisst variasjon mellom treaktige busker og et stort utvalg stauder gir hagen en frodig karakter gjennom store deler av året. De opphøyde plantefeltene gir god, varme bed og forsterker samtidig linjeføringen, som i kontrast til det rettvinklede atriet er myk og funksjonell.

Begrenset plass der det også i Lapprosen, og vi må be Ebba velge noen få sorter av Rhododendron som hun spesielt kan anbefale, gjerne for små hager på disse kanter av landet:
Rhododendron wardii 'Goldbukett' (Hachmann hybrid fra 1980) har fulgt oss gjennom mange år. Planten har nydelig fasong, bladverket er veldig pent, og blomstene er bare praktfulle. I år har den blomstret svært godt og sto som en gul sky ved nordveggen og delvis under en *Nothofagus antarctica*, så det er svært viktig med mengder av vann i knoppsettingen, men ellers er den blomsterrik, frodig og lettvint og tåler veldig godt min hagesaks!

Rhododendron edgarianum er en plante jeg har fordi jeg falt for dens sjarmerende vekst der den sto i planteskolen, og det var et navn som var helt ukjent for meg, noe som alltid er ekstra fristende. Planten er nå ca. 45 centimeter høy, bladene er godt fem millimeter lange og friskt grønne, og blomstene er små og mørkeblå over mot det lilla. For meg ligner den et kjempe stort parktre i mini-, mini- format. Jeg kjøpte planten i 2004, og vel anbrakt i hagen sto det igjen å finne ut av hva dette var. Først fant jeg ikke *Rhododendron edgarianum* i mine mange bøker, men ved hjelp av Internett fant jeg den i Cox' bok om rhododendronarter. Der er den beskrevet som en naturlig hybrid av *Rhododendron nivale* ssp. *boreale*. Den vokser i det nordvestlige og sentrale Yunnan, Tibet og Sichuan i tre til fire tusens meters høyde.

Rhododendron wardii 'Goldbukett'

Rhododendron edgarianum

Rhododendron pemakoense er en annen av mine små favoritter som kom med hjem på grunn av at jeg ikke kjente navnet. Den blir en liten, nesten krypende busk, med friskt mørkegrønne blader og virker hos meg som en sunn og lettvint liten plante som tåler vinteren godt. Jeg er nok ganske flink til å dekke om vinteren! Om våren gleder den meg med store blomster, i hvert fall i forhold til plantens størrelse, på ca. fem centimeter i diameter i sart lyslilla, bare nydelig! Den hører hjemme i det sydøstlige Tibet i rundt 3 500 meters høyde og liker å vokse i mye torv og ganske åpent.

Rhododendron pemakoense

Rhododendron vaseyi

Rhododendron vaseyi er også en av mine favoritter. Den hadde jeg lenge hatt lyst på, og endelig klarte jeg for noen år siden å skaffe meg den, og det har bare blitt en større glede gjennom de årene jeg har hatt den. Hos meg har den trivdes fra første stund, aldri har den frossent tilbake, alltid vært frisk og blomstrer bare mer og mer år for år. Jeg liker veldig godt dens lette vekst, de pileaktige bladene som nesten gir en ekstra "blomstring" med de fantastiske høstfargene, og så er det umulig å stå for de sart rosa yndefulle blomstene som dekker hele planten i slutten av mai innen løvspring. *Rhododendron vaseyi* kommer fra North Carolina i USA, og noe morsomt med denne arten er at den ikke krysser seg med andre, så frøplanter vil alltid være den "rene" arten, og tenk på sensommeren i år fant jeg en frøplante ved hovedplanten, det er hageglede…

Rhododendron campylogynum var. *myrtilloides* 'Select' er en av mine toppfavoritter. Disse små herlige blomstene som liksom rekker tunge til deg, er bare så sjarmerende sett med mine øyne. Jeg har arten *Rhododendron campylogynum* og fire sorter, den nevnte pluss *Rhododendron campylogynum* 'Black Form', *Rhododendron campolygonum* 'Salmon Pink' og *Rhododendron campylogynum cremastum* 'Greer Form'. Min erfaring her er at de alle tre trives og gir god blomstring på de små fine plantene. Slike små planter har lett for å fange min interesse, da de passer fint i min lille hage. Arten kommer fra grenseområdene mellom Kina og India og det nordlige Burma, hvor de vokser i myrlandskap i 2 500–5 000 meters høyde.

Rhododendron campylogynum var. *myrtilloides* 'Select'

Hei alle Rhododendron venner

Dere som har sett bilde-foredraget av vår danske Rhododendronvenn, Torben Stein, fikk kanskje lyst til å oppleve noe lignende.

Nå har vi laget en tur til Himalaya, nærmere bestemt ANAPURNA-området i **NEPAL**. Det er et Rhododendrontrekk opp til ca. 3.200 moh.med noen luftige hengebroer og stier for vandrere og jakokser. Der vil vi se en god del av Nepals 32 ville Rhododendronsorter, bl.a. Nepals nasjonalblomst, Rhododendron arboreum. Fra det høyeste punktet på turen, "Poon Hills" vil vi ha en 360 graders utsikt mot noen av de flotte, snøkledte 8000 metrene. På denne turen vil vi også bli kjent med de lokale stammefolkene. Vi vil også ha 2 netter i **POKHARA** som er porten til **ANAPURNA,** en nydelig "småby" ved PEWA innsjøen som huser et hindu-tempel midt i sjøen. Det er en behagelig rotur dit hvor man nyter det storslagne landskapet omkring.
Med bus tilbake til Kathmandu hvor vi har 3 dager for å bli kjent med de fantastiske templene og kulturskattene som denne myldrende byen og omegnen har å vise frem.

Denne introduktions-turen er spesielt tilrettelagt for Rhododendron elskere og koster for 14-dager med avr.fra Oslo **04.04.07 NOK 17.900,-**p.p.i dblt.rom. Med avreise fra Bergen kr 1000 mer. Dette inkluderer fly t/r Norge, guider, bærere, trekking-tillatelser, fullpensjon på trekkingen, hot.m.frokost i byene. Det vil være norsk reiseleder med på turen, dersom min. 10 personer deltar..

Info/påmelding (innen 01.12.06) til SPEKTRUM REISER, v/Maria Fett, tlf./fax **55182416,** email: maria@spektrum-reiser.no

Nye medlemmer

Styret ønsker følgende nye medlemmer velkommen i foreningen:

Andersen Kine Landrø	Postboks 288	2041 Kløfta
Gjendem Per	Moldelivegen 36	6413 Molde
Halstensen Hans	Postboks 96	5399 Bekkjarvik
Haugset Marit og Kjell	Løkkeveien 18 A	1777 Fredrikstad
Henriksson Jan V.	Vesøygaten 30	4876 Grimstad
Kapoor Nita	Askergata 2	0475 Oslo
Karlsen Halvor	Arkaveien 24	5519 Haugesund
Krumm Hanne	Skippergt. 21	4611 Kristiansand
Larsen Reidun A.	Hadelandsvegen 1281	2743 Harestua
Meglitsch Steven	Bekkeliveien 42	1410 Kolbotn
Sigstadstø Inger	Frusetvegen 7	2817 Gjøvik
Aarvik Jan	Søreidneset 45 a	5251 Søreidgrend
Hauge Bente Borghild	Bjøllebotn 156	5226 Nesttun

Styrenes sammensetning

Leder
Jan Rune Hesjedal, Lepsøyneset 106, 5216 Lepsøy tlf. 56 30 61 19
jan.rune.hesjedal@online.no

Nestleder:
Olaf Hammersland, Hammerslandgrenda 62, 5252 Søreidgrend tlf. 55 12 06 81
olafham@combitel.no
Sekretær:
Terhi Pousi, Mildev. 116, 5259 Hjellestad terhi.pousi@sah.uib.no tlf. 55 22 95 08
Kasserer:
Bjørg S. Rasmussen, Storhilderen 42, Postboks 35, 5341 Straume tlf. 56 33 09 65
bjorgvar@online.no

Styremedlemmer:
Harald Kårtveit, Kårtveit, 5363 Ågotnes randikaartveit@hotmail.com tlf. 55 33 47 88
Varamedlemmer:
Audun Arne, Eikevn.3, 4824 Bjorbekk, auduarne@frisurf.no tlf. 37 09 49 40
Arnfinn Nypan, Traraveien 54, 1609 Fredrikstad nypan@online.no tlf. 69 31 34 43
Torstein Borg, Tveit, 5694 Onarheim torsbo@frisurf.no tlf. 53 43 50 77
Medlemsregister:
Bjørg S. Rasmussen, Storhilderen 42, Postboks 35, 5341 Straume tlf. 56 33 09 65
bjorgvar@online.no
Frøforvaltere:
Torstein Borg, Tveit, 5694 Onarheim torsbo@frisurf.no tlf. 53 43 50 77
Jan Valle, Espeland, 5912 Seim tlf. 56 35 17 82

Leder Rhododendron Øst:
Arnfinn Nypan, Traraveien 54, 1609 Fredrikstad nypan@online.no tlf. 69 31 34 43
Leder Rhododendron Sør:
Audun Arne, Eikevn.3, 4824 Bjorbekk auduarne@frisurf.no tlf. 37 09 49 40
Leder Rhododendron Vest:
Torstein Borg, Tveit, 5694 Onarheim torsbo@frisurf.no tlf. 53 43 50 77

Internettredaktør
Vidar Winsnes, e-post : viwins@online.no
Vår internettadresse er: www.rhododendron.no
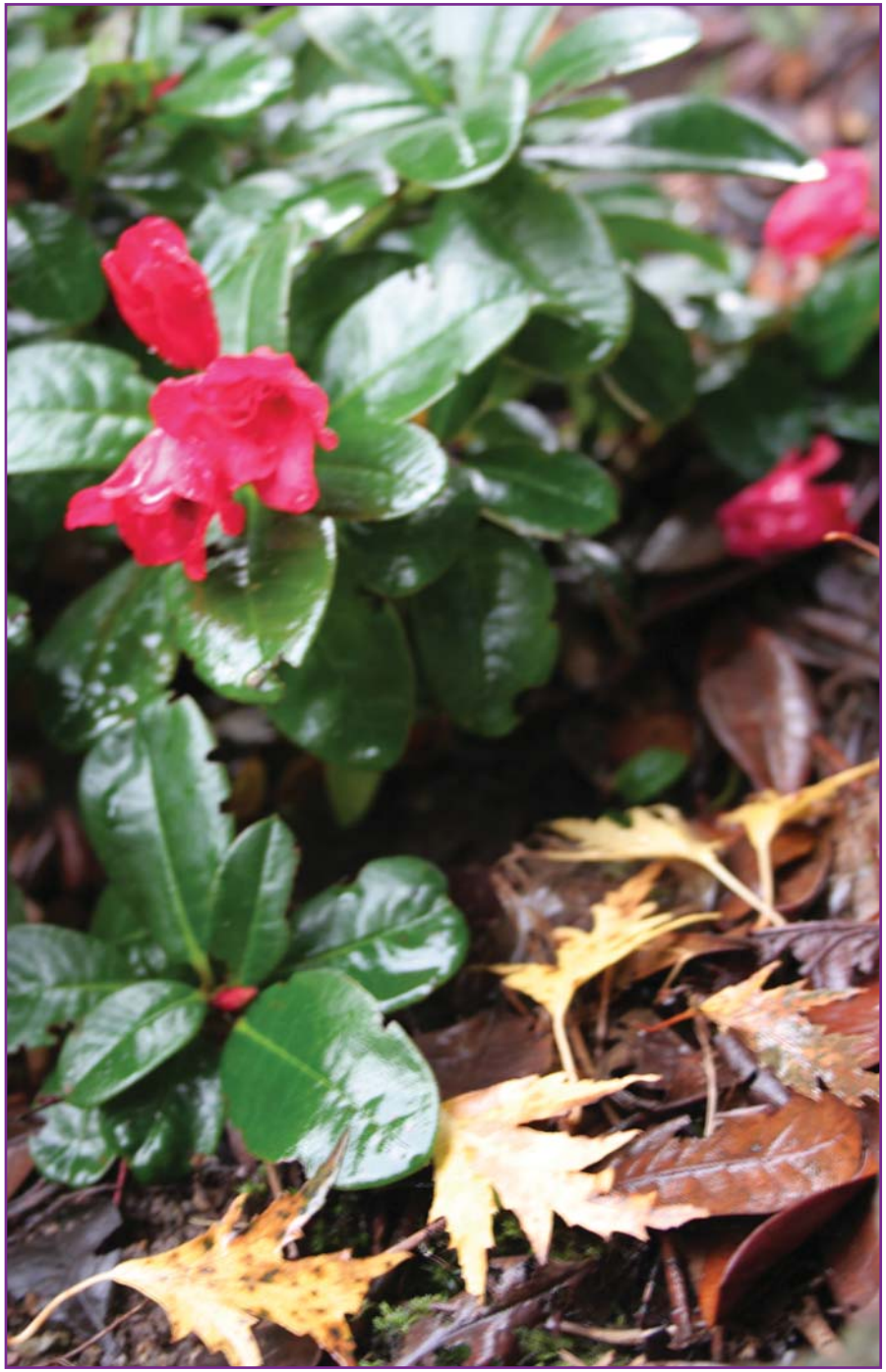
Utgiver av Lapprosen: Den norske Rhododendronforening, Postboks 1325, 5811 Bergen.
Gerd Jørgensen gerd.jorgensen@tele2.no tlf. 55 28 36 85
Jan Rune Hesjedal jan.rune.hesjedal@online.no tlf. 56 30 61 19
Bente Borghild Hauge blomsterbente@broadpark.no tlf. 55 10 17 41